

Marek Frauwirth

Detstvo

Marek Frauwirth sa narodil 8. 11. 1911 v chudobnej židovskej rodine v poľskom Zakopanom. Mama Chava a otec Henrich sa do Poľska presťahovali z Bardejova. Mal šesť súrodencov, štyroch bratov a dve sestry. Keď jeho otec na začiatku prvej svetovej vojny narukoval do armády, mama sa aj s deťmi presťahovala na Slovensko, do Tvrdošína. Tam vychodil základnú školu.

Marek v roku 1919 (v bielych šatách).

Štúdium na OA

Do Banskej Bystrice prišiel študovať v roku 1926. Študovali tu aj jeho bratia, Jozef a Leopold. Otec bol presvedčený, že účtovníctvo ich uživí. Škola vtedy stála na Skuteckého ulici. Riaditeľ školy Antonín Jiroušek prišiel na Slovensko z Čiech, lebo tu chýbali slovenskí učitelia. Jeho triednym učiteľom bol Jozef Píkl. V tom istom čase tu študovala aj budúca spisovateľka Margita Figuli. Aj ona pochádzala z Oravy.

Škola bola na dobrej úrovni. Povinné predmety sa učili v čase od ôsmej do jednej. Nepovinné predmety ako angličtina, telocvik a laboratórne práce sa vyučovali poobede. Dôraz sa kládol na výučbu účtovníctva, korešpondencie, kupeckých počtov a algebry, strojopisu a rýchlopisu. Z cudzích jazykov bola povinná nemčina a ruština. V triede, do ktorej chodil Marek Frauwirth, bolo dvadsaťdva žiakov, dvadsaťjeden chlapcov a jedno dievča. Maturitnú skúšku zložil v roku 1930.

Po maturite

Marek Frauwirth pracoval ako účtovník vo firme Terrazzo v Bratislave. Neskôr získal miesto v mukačevskej banke a presťahoval sa do Podkapratskej Rusi. V roku 1932 zakotvil v Prahe. Chcel študovať na vysokej škole, lenže mu chýbali finančné prostriedky. Na štúdium si najskôr musel zarobiť. Pracoval teda ako účtovník firmy Walter a neskôr ako vedúci oddelenia dámskej obuvi Baťovho obchodného domu na Václavskom námestí.

Štúdium na vysokej škole

Na Vysokej škole obchodnej v Prahe študoval v rokoch 1935 až 1939. Zapísal sa aj na pražské konzervatórium - na divadelnú réžiu, ale štúdium dvoch odborov bolo veľmi náročné, preto konzervatórium musel zanechať. Býval na vysokoškolskom internáte na Letnej spolu s najlepším priateľom Viliamom Černianskym, ktorý pochádzal od Martina. Obaja boli obľúbení, často k nim chodili návštevy. Debatovalo sa o umení, o situácii vo svete. Návštevam rád zahral na gitare. V čase prázdnin rád cestoval po Európe. Nebol náročný, cestoval aj autostopom a prespal i pod holým nebom. Navštívil Nemecko, Rakúsko, Poľsko, Dánsko, Nórsko, Švédsko, Fínsko, Sovietsky zväz, Taliansko. Aktívne sa zapojil aj do študentského života. Pracoval v rôznych študentských organizáciách a v období Protektorátu organizoval protifašistické akcie. V pohnutom čase nemohol stáť bokom. Chcel prejaviť svoj postoj. Štúdium mu išlo ľahko. Skúšky robil vždy na prvý termín. V jarnom semestri roku 1939 svoje vysokoškolské štúdium úspešne dokončil a získal titul inžiniera.

S Mancí Erneyovou pri okne vysokoškolského internátu v Prahe na Letnej.

V lete 1939 v Taliansku.

Posledné prázdniny

Posledné prázdniny strávil pri mori v Taliansku. Obdivoval diela starých majstrov, navštevoval katedrály, múzeá a galérie. Potom sa zastavil v Tvrdošíne na návšteve u rodičov, ktorých nevidel od Vianoc. V Protektoráte, z ktorého mnohí utekali, aby si zachránili život, to bolo pre mladého muža židovského pôvodu nebezpečné, ale aj napriek tomu sa rozhodol pre opätovný

návrat do stavežatej Prahy. Chcel pokračovať v štúdiu a získať doktorát. Aj keď ovládal päť jazykov, chcel ešte študovať holandčinu a arabčinu.

Rodina Frauwithovcov v roku 1938

Návrat do Prahy

Marek Frauwirth sa ubytoval na internáte, aj keď už nebol študentom. Prítomnosť absolventov sa tu tolerovala. Ale keď vyšiel prípis, že sa Židia musia z internátu vysťahovať, odišiel bývať na privát. Jeho spolubývajúci Viliam Černiansky na protest odišiel tiež. Našli si privát na Jilskej ulici, v dome U Kočků. V milovanej Prahe už boli obaja Slováci cudzincami. Viliam sa zamestnal na slovenskom konzuláte a našiel tu brigádu aj pre Mareka. S vedomím konzula Pavla Bujnu spoločne falšovali pasy pre ohrozených Židov a odbojárov. Slovenskými vízami obetavo pomohli dostať sa „balkánskou cestou“ na Západ ľuďom, ktorí potrebovali pomoc. V roku 1940 gestapo odhalilo, že celkovo bolo vydaných 2214 takýchto dokumentov. Tieto dokumenty zachránili život aj známemu spisovateľovi a novinárovi Pavlovi Tigridovi. Marek Frauwirth tiež nadviazal kontakt s českým odbojom a roznášal antifašistické letáky. Jeho krycie meno bolo Inžinier Marek.

28. 10. 1939

Dvadsiateho ôsmeho oktôbra 1939 bolo celé mesto na nohách. Na protest proti nemeckej okupácii sa konala manifestácia – oslavy zakázanej Československej republiky. Na Václavské námestie prišiel tak, ako aj iní. V čiernom slávnostnom oblečení a s československou trikolórou na chlopni kabáta. V ten deň sa na protest nešlo do školy a ani do práce, hoci bola pracovná sobota. Spievala sa československá hymna aj so zakázanou slovenskou časťou. Električky nepremávali, križovatky boli zaplnené ľuďmi aj z vidieka. Ľudia strhávali nemecké názvy ulíc, staníc, verejných budov. V Národnom divadle zámerne hrali Macbetha. Praha odmietla Hitlerovi poslušnosť. Nemci zúrili a proti manifestácii zakročili. Usmrtení boli stavebný robotník Václav Sedláček a študent medicíny Ján Opletal.

Posledná rozlúčka s Jánom Opletalom

V deň pietnej rozlúčky s Jánom Opletalom dňa 15. 11. 1939 Marek Frauwirth znovu roznášal letáky. Na Václavskom námestí zbadal dvojicu esesákov. Sledovali ho. Rýchlo naskočil do prichádzajúcej električky, ale stihli nastúpiť aj oni. Na najbližšej zastávke v chvate vystúpil. Na tašku zabudol. Boli v nej letáky, nevyplnené tlačivá na falšované pasy a žiadosť o rigoróznú skúšku. Išiel na internát za kamarátmi. Niektorí tvrdili, že sa študenti prítomní na pohrebe mali v tichosti rozísť. Iní, že sa netreba báť. Marek Frauwirth chcel vedieť, čo si o tom celom myslí Vilo a aké sú správy zo Slovenska, preto na internáte neprespal. Vrátil sa na privát.

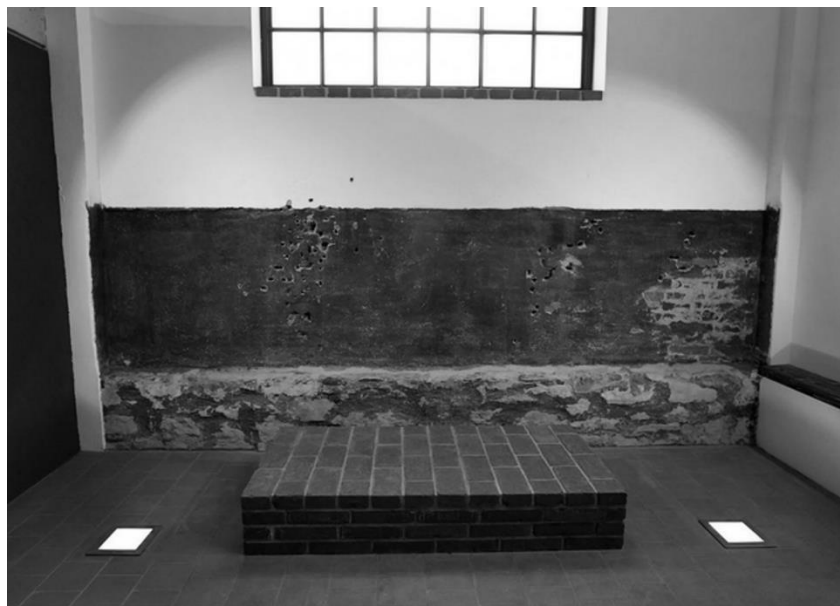

Defilé

Gestapo išlo po ňom naisto. Najskôr ho hľadali na internáte. Potom v Dome U Kočků. Zatkli ho v skorých ranných hodinách 17-teho novembra 1939. Snažil sa byť pokojný. Vstal z postele, dovolili mu umyť sa a obliecť. Oholiť sa už nie. Legitimovali aj Viliama Černianskeho, toho zachránil diplomatický pas. Mareka Frauwirtha odviekli do ruzyňských kasární. Tam ho mučili a ešte v ten deň popravili. Ten deň, ktorý vošiel do českých dejín ako čierny piatok 17-teho novembra 1939, bolo popravených ešte ďalších osem študentov. Nevie sa presne, kto vybral

ich mená. Marek Frauwirth bol medzi nimi jediný ľavicovo zmýšľajúci, jediný cudzinec, Slovák, a už nebol študent. Zaujímavé je, že medzi popravenými boli aj sympatizanti okupačnej politiky. Dokazuje to, že nacisti nerozlišovali medzi vinou jednotlivých ľudí, pretože im išlo o zastrešenie obyvateľstva a zlomenie jeho aktívneho odporu. Represie protektorátnej moci pokračovali zatvorením českých vysokých škôl. Bola to odvetá za odpor, ktorý ak by neprestal, Hitler by zrovnal Prahu so zemou. Do ruzyňských kasární Nemci odvliekli viac ako dvetisíc zatknutých vysokoškolákov. Z nich neskôr prepustili cudzincov a tých, ktorí ešte nemali 20 rokov. Ostatných 1267 študentov poslali do koncentračného tábora Sachsenhausen pri Berlíne. Postupne od decembra 1939 boli odtiaľ prepúšťaní, poslední sa dostali domov v marci 1943. Tridsaťpäť ich neprežilo.

STENA V JAZDIARNI RUZYŇSKÝCH KASÁRNÍ – Miesto popráv. ZDROJ: BLESK.CZ

Medzinárodný deň študentstva

V Londýne v roku 1941 pri príležitosti druhého výročia tejto smutnej udalosti delegácie študentov dvadsiatich šiestich národov slávnostným vyhlásením stanovili 17. november na Medzinárodný deň študentstva. Spomienkové akcie sa vtedy konali na univerzitách od Austrálie po Južnú Ameriku. Tlač slovenského štátu sa tieto udalosti snažila prejsť taktickým mlčaním.

Na Slovensku to vo vojnových časoch nebolo pre Židov bezpečnejšie ako v Čechách. Rodina Frauwirthová sa bála o Mareka, a sama sa napokon nezachránila. Mama a otec zomreli v koncentračnom tábore v Osvienčime. Dvaja bratia v Majdaneku. Sestra a jej dve deti, rovnako aj manželka brata Jozefa zahynuli pri potlačení Slovenského národného povstania neďaleko Vrátnej doliny. Vojnu prežil len brat Jozef, ktorý zvládol osem koncentračných táborov, a brat Maximilián, ktorý sa ukrýval v oravských lesoch.

Po skončení 2. svetovej vojny prezident Eduard Beneš udelil vojnový kríž in memoriam príbuzným deviatich zavraždených študentov zo 17. novembra. Dnes má Marek Frauwirth

odhalenú pamätnú tabuľu a pamätník v rodnom Tvrdošíne. Pamätník má podobu troch gigantických zápalek s obhorenými hlavičkami, v ktorých sa stráca text študentskej hymny Gaudeamus Igitur. V Prahe na Jílskej ulici bola na jeho počesť vsadená zlatá dlažbová kocka. Tento kameň zmiznutých pripomína obeť holocaustu a nacistického režimu.

Aj mesto Banská Bystrica v roku 2019 na budovu Obchodnej akadémie na Skuteckého ulici, kde Marek Frauwirth študoval, vsadilo pamätnú tabuľu.

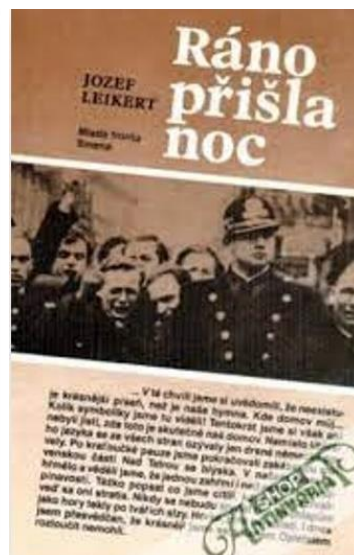

Naposledy len pred pár dňami, 28-eho októbra 2022, český prezident Miloš Zeman udelil in memoriam Marekovi Frauwirthovi štátne vyznamenanie – medailu Za zásluhy 1. triedy. Ocenil jeho hrdinstvo študentského aktivistu a jeho aktivity nediplomatického pracovníka slovenského konzulátu v Prahe, keď sa falšovaním víz podieľal na záchrane viac ako 2 000 ľudských životov.

české štátne vyznamenanie – medaila Za zásluhy 1. triedy

O živote a tragickej smrti Mareka Frauwirtha vyšli aj mnohé publikácie.

„Kto umrie za slobodu, nikdy neumiera.“